

Lutski

3 2008

Rěč spěchowace hry

Wědome dožiwjenje ćišiny a wulěty do raja fantazije su w našim džensnišim swěće, kiž je poľny hary a hektiki, žadne nazhonjenja. Džěći maja ćeže k měrej přińć, móža so lědma na wěstu wěc koncentrować. Ćišina je trěbna, zo bychmy lěpje słyšeli, dokladnišo widželi a intensiwnišo začuwali. Wona zmóžni nam wid na móličke wěcki w našim wobswěće, kiž husto přewidžimy. Zaběry, při kotrychž sej džěčo z fantaziju hrajka, a wotputanske zwučowanja přeprošuja džěći do začuwanja a zamyslenja. Přez kreatiwny wudžělk móža džěći swoje začuća a mysle zwobraznić a so z nimi rozestajeć.

Molowanje z kapsnej lampu

Z tutej hru móžemy džěći změrować, kiž maja wječor we łožu strach před čěmotu. Wozmjemy sej kapsnu lampu a molujemy ze swěcu jednory wobraz na wjerch. Džěći hódaja, što je so namolowało. Njejsu-li džěći wobraz spóznali, namolujemy jón znowa.

Wobraz hněwa

Džěći wutřihaja z prospektow, nowinow, časopisow abo katalogow wobrazy, kotrež jich zajimuju. Tute poľoža na špundowanje. Kóždy džěčo wuzwoli sej wobraz, kiž so jemu njespodoba. Potom zesydaja so wšitcy na špundowanje do koľa. Kóždy k swojemu wobrazej powěda: Čehodla so jemu njelubi, što jeho na wobrazu hněwa. Hdy je same něšto dožiwiło, přez čož je so hněwało?

Sćinowy hobr

Džěći rady ze swěcu eksperimentuja. Jedne džěčo so wuzwoli, kotrež hraje w začěmnjenej rumnosći sćinoweho hobra. Hobr stupi so za lampu, tak zo je jeho sćin derje na sćěnje widžeć. Nětko so pohibuje a powěda přihladowarjam, hdže wón bydli, što rady čini atd.

Porstowa hra

Rólowe hry su wažne za wuwěće džěšća, dokelž so wone tak ze swojimi začućemi rozestaja a runočasnje kreatiwitu wuwija. Kubłarka pomoluje sej swojej ruce tak, zo nastanu z njeju kral a kralowna (porsty = króna, palc = nós, wóčce a huba so na dłónju namoluja). A hižo móže so „klankodźiwadło“ započinać. Kral a kralowna rozmoľwjetaj so wo swojich starosćach a wjeselach. Starše džěći móža tež hižo same tute džiwadło hrać. Kóždy džěčo pak sej jenož jednu ruku na krala abo kralownu přeměni. Tak nastanu zajimawe rozmoľwy mjez džěšćomaj/džěćimi. Snano změjeće bórže kralowske zetkanje we wašej skupinskej stwě.

Naduj pěskowy wobraz!

Tuta hra hraje so ze 4 do 6 džěćimi. (Wjetša skupina móže so tež do jednotliwych maľych skupinkow rozdžělić, tak zo džěći za sobu džěľaja.) Kóždy džěčo dóstanje trosku a wěko črijoweho kartona. Dno kartona pjelnimy z drobnym suchim pěskom. Nětko duja džěći z pomocu troski šěroke a huske puće, kruhi, maće a wjetše džěry do

pěška. Tak nastanu přeco zaso nowe wobrazy a džěci trenuja na žortne wašnje swoju muskulaturu w mjezwoču, wosebje tež hubnu.

Ptački na štomje

Wutřihamy z rysowanskeho kartona ptački. Přihotujemy džěčom při rjanym nazymskim wjedrje na zahrodže městno z barbjenčkami za molowanje. Kóžde džěčo dóstanje wutřihaneho ptačka (abo tež wjacore). Wobkedźbujemy nětko zhromadnje ptački, kotraž na zahrodže abo w powětrje lětaja. Džěci wumoluja předtahi po swojich předstawach a wobkedźbowanjach. Starše džěci móža ptački pomjenować. Pomhamy jim z pomocu postajenskich kartow (na př. z materiala „Žiwjenski rum łuka“). Wumolowanym ptačkam přičinimy šnóru a powěšnjemy je na štom. Tak pyša našu zahrodu.

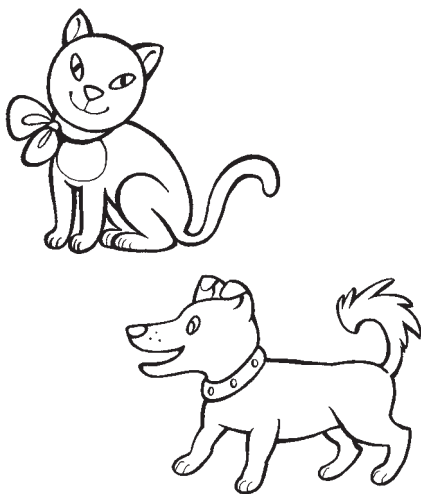
Mólby

Wobhladamy sej z džěčimi wumětske karty abo knihi. Kotry wobraz so džěčom wosebje lubi – a kotry docyła nic? Čehodla to tak je? Po tym zo su sej džěči wšo dokładnje wobhladali, moluja sami wobrazy. Džěci lubuja, hdyž tež dorosćeni w jich bliskosći moluja, bjeztoho zo džěci wobwliwuja.

Psyk a kóčka

Přihotujemy za kóžde džěčo topjeno, na kotrymž stej psyk a kóčka narysowane. Džěci položa sej topjeno a barbjenčki před sobu na blido.

Stajimy jim slědowacy nadawk: „Na twojim topjenju widžiš psa a kóčku. Wonej so njeznjesetej. Kak móžeš tutón problem rozrisač? Namoluj swój namjet na topjeno!“ (Psa a kóčku do klětkow začinić, přiwjazać abo z kołbasu a mlokom změrowač ...) Štó znaje podobne situacije? Džěci maja wjeselo při pytanju za wupućemi a rozrisanjom problemow, wosebje, hdyž maja podpěru dorosćenych.

Bydlenje kulkow

Zrunamy w pěškowym kašćiku pěska a namolujemy z kiješkom zakładny rys bydlenja ze štyrjomi stwami. Zarysujemy tež durje, wokna a meble. Nětko móža dvě wulkej škleńčanej kulce (staršej) a mjeńšej kulce (džěsći) do bydlenja začahnyć. Džěci hraja zhromadnje wšědny džeň „Kulkec swójby“. Pozdžišo

namoluja same základny rys bydlenja za dalšu swójbu do pěska. Njeje docyła tak jednorje, sej bydlenje wot horjeka předstajić. Jelizo so wonka deščuje, móže so hra w skupinskej stwě zahrać. Tam zwo-braznymi bydlenje z pomocu powjazow a klockow abo namolujemy je na papjeru.

Rejowanski wobraz

Wupołożimy dosrjedź sportoweje rumnosće na špundowanje za kóžde džěčo čiste běte łopjeno a barbjenčki. Džěči stupja so wokoło materiala. Zaswěćimy hudźbu a džěči rejuja wokoło łopjenow. Po chwilce hasnjemy hudźbu. Kóžde džěčo poklajnje so před łopjeno a započina molować. Zaswěćimy hudźbu znowa. Wšitke džěči wostaja njedomolowane łopjeno ležo a rejuja dale. Hdyž znowa hudźbu hasnjemy, poklajnje so kóžde džěčo před łopjenom, kotraž runje před nim leži, a moluje wobraz předchadnika dale. Su-li wšitke wobrazy domolowane, je hra nimo. Móžeće tež tak hrać, zo podaće džěcom w předpolu temu (na př. zwěrjata, zežiwadła atd), ke kotrež maja džěči molować.

Nowa zemja

Wutřihamy z tapetoweje papjery tak wulki kruh, kaž je nam móžno, a połožimy jón na molowanske blido. Nětko smědža jón wšitke džěči zhromadnje z porstowymi abo wodowymi barbami, ze seršcowcom abo bjez, z barbjenčkami abo pisanej krydu pomolować. Bórze nastanje tak njeznata zemska kula. Wobhladaјće sej zhromadnje hotowy wobraz. Hdže je morjo a hdže widža džěči kraj? Štó bydli na kontinentach tuteje fantazijoweje zemje?

Wuj wětr a četa kapka

Zwučowanje dychanja skrućuje dychanski wolumen, tak zo polěpši so technika rěčenja a spěwanja pola džěči. Nimo toho wuskutkuje so wědome wjedženje dycha pozitiwnje na powšitkowne derjeměće. Atraktiwne za džěči su zwučowanja, w kotrychž so wotputanje a pohibowanje wotměnjatej. Tu předstajenu zaběru přewjedźemy najlěpje w sportowej rumnosći při wotewrjenym woknje. Kubłarka předčita džěcom stawiznu. Džěči wuwjedu pod nawodom kubłarki zwučowanja a pohiby. Do toho přihotujemy mały bubončk, kotryž je w běhu stawizny třěbny.

Džěči steja w kole ze zlochka rozkročeny-maj nohomaj, ruce zlochka dele wisajo.

Wuj wětr je hižo stary. Wón bydli w mróčelach wysoko na njejbju.

Džěči wjedu před čětom wobě ruce z dlónju doprědka nad głowu horje a w potkruhu nalěwo a naprawo zaso dele.

Runje je wětr wotučil. Wón hišće zywa a so přečahuje.

Džěči zywaja a so přečahuja.

Cyle cunjo zaduje wětr do małeje běteje mróčałki, kotraž jemu na nosu sedži.

Džěči skrótka cyle cunjo zaduja.

Tak prawje pak so jemu njeduje. Je hišće tróšku zaspany. Wón hiba swoju hubu, kaž hdy by žwjenkačk žwjenkał.

Džěci napodobnja žwjenkanje.

Po chwilce při žwjenkanju mjelčo zynči. Bórže je zynčenje wótřišo a potom klinči kaž rój pčotkow.

Džěci napodobnja žwjenkanje a zynča najprjedy mjelčo, potom wótřišo.

„Nětk sym wuspany“, sej wětr praji. Wočini hubu a spěšnje a hłuboko zadycha. Potom kónčkuje hubu a tak dołho, kaž móže, cunjo duje. Při wudy-chanju liči hač do džesač.

Džěci krótko a hłuboko z wočinjenej hubu pomału zadychaja a wudychaja. (Tute zwučowanje móže so tež w skupinkach po dwejoch přewjesć. Při tym jedne džěco najprjedy hłuboko zadycha a potom dołho wudychuje a druhe liči, kak dołho so to přenjemu džěsću poradži. Zo by ličacy lěpšu kontrolu měł, dzerži swoju ruku před hubu dychaceho.)

„Hej wětřiko, dobre ranje!“, woła kapka, kotraž sedži na ćežkej šěrej mróčeli.

„Dobre ranje, četa kapka.

Maš lóšt na rejku?“, so wětr praša. Kapka praji: „Haj“. Wětr sylnje přez nós zadycha a z krótkimi storkami dycha na kapku, kotraž wjesele w powětrje rejuje.

Džěci zadychaja přez nós a wudychaja powětr w krótkich storkach přez wočinjenu hubu. Při tym položa ruku na brjuch, zo bych pohib brjušneje muskulatury při dychanju začuwali.

Wětr duje sylnje a hižo bórže njerejuje četa kapka sama. Jej přidruža so njeli-

čomne druhe kapki, kotrež z njej na zemju dele rejuja.

Wšitke džěci rejuja po rumnosći. Kubłarka dyri do bubona a džěci wostanu na městnje stej.

Wjele kapkow nětko na zemju pada. Na hrajkanišću so džěci pod třěchu schowaja. Wone słyša kapki wo třěchu klepać.

Džěci napodobnjeja klepanje kapkow na třěše a teptaja na městnje z nohomaj. Kubłarka přewodža jich na bubonje.

Džěcom so dešč njelubi. Wone wołaja: „Wujo wětřiko, rozduj mróčele!“ Wětr so njeda dołho prosyć. Zadycha hłuboko a duje mócnje do mróčelow.

Džěci zadychaja hłuboko přez nós a duja přez wočinjenu hubu, tak zo staj pismikaj „pf“ słyšeć.

Wětr duje a duje. Bórže su jenož hišće małe běte mróčački na njebyu.

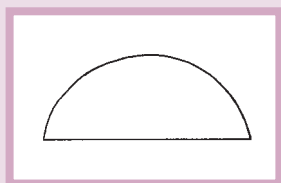
Džěci zadychaja hłuboko přez nós a duja přez wočinjenu hubu, tak zo staj pismikaj „pf“ słyšeć. Tute zwučowanje so wjacekróć wospjetuje.

Stónčko so pokaza a zemju ze swojimi pruhami majka. Četa kapka sydnje so na jednu pruhu a pučuje po njej zaso na mału bětu mróčačku. „Džakuju so či, wujo wětřje za wjesotu rejku“, praji wona. Wětr pak je mjeztym hižo zaso mučny. Łahodnje zduje sej małe běte mróčački na hromadu, tak zo wupadaja kaž mjehke posleščo. Nětko ma wuj wětr mjehke městno za wotpčowanje.

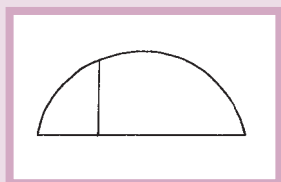
Džěci duja cunjo w krótkich storkach. Potom lehnu so na špundowanje.

Što tu leži na blidže?

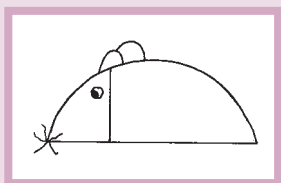
Molovanje po rymach

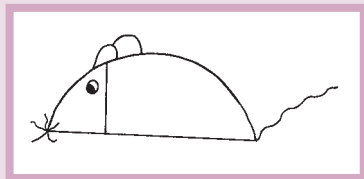
Što na blidže leži tam?
Čerstwy chléb ja wuhladam.

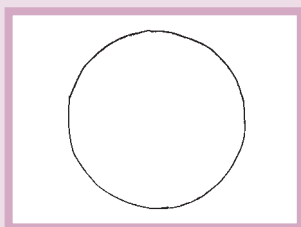
Chléb ja hnydom nakraju,
mały chlébušk wotkraju.

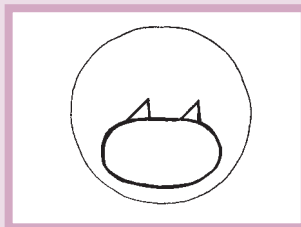
Wóčko, wušce zasadžu,
wusy tež ja moluju.

Zady dołha smužka,
chléb je zjédłta myška!

Ale to njej hišće wšo.
Ow, tam rynka kula so!

We rynce je mały kruh,
z njeho wuši wurostu.

Wóčce tajkej šibatej,
nósk a nóżce su tam, hlej,
łopuš zady hiba so.
Kóčka łaka! Kedžbuj no!
Huš, tam bėži myška přeč.
Rym je kónc – a ty tu sedž!

S. W.

Kak so kreatiwita w džěsću wuwiwa?

w druhim žiwjenskim lěće

PRĚNJA POŁOJCA

- moluje přenje kwakle
- hraje ze swojimaj nohomaj a rukomaj

DRUHA POŁOJCA

- wocuzbnja hrajki po swójskich idejach
- moluje w přiběracej měrje kwakle, z kotrychž hodži so něšto spóznać napodobnja činitosće, wariěruje je

w třećim žiwjenskim lěće

PRĚNJA POŁOJCA

- jeho žortne ideje nas k smjeću pohnuja

DRUHA POŁOJCA

- eksperimentuje ze swojimi hrajkami
- wupruwuje rady nowe hry

w štwórtym žiwjenskim lěće

PRĚNJA POŁOJCA

- wotkrywa jednore rólowe hry za sebje
- twari sej swójski swět z klockow

DRUHA POŁOJCA

- spyta problemy resp. nadawki na originelne wašnje rozrisać, twari z klockow fantazijowe twórby
- so při hraću rady přeměnja, hraje z přiběracej fantaziju, husto fantaziju z woprawdžitosću změša, wuwiwa stajnje komplikowaniše hry

w pjatym žiwjenskim lěće

- moluje rady – tež fantazijowe wobrazy
- soni wjele, da swojej fantaziji hrać
- ma wjeselo nad jednorymi paslenkami
- powěda wumyslene (swójske) stawiznički
- hrajka sej z plastilinu a formuje figury
- powěda rady zežžane stawizny (Lügendgeschichten)
- so rady předrasći a wšelake róle předstaja
- wotkrywa bajki a orientuje so po nich
- wužiwa při hrajkanju wěcy wšědneje potreby

w šestym žiwjenskim lěće

- wunamaka z přecelemi/-kami swójske hry
- postaja rady, što ma so hrać a što kotru rólu hraje
- móže přeco lěpje fantaziju wot reality džělić
- moluje wobrazy, kiž přiběrajcy realiće wotpowěduja
- wuspyta so w hraću džiwadła a kompleksnišim předstajenju rólow
- wuwiwa swójske nahlady
- rozrisa problemy na originelne wašnje
- hrajka sej z rymami a spěwami

Žórta:

B. IVANOVA, Kreativität im Vorschulalter, Paulo Freive Verlag

T. LIEBE, Differentielle Psychologie: Kreativität,

http://psypost.psych.nat.tu.bs.de/download/pdf/Kinder_Kreativer.pdf

C. NITSCH, PROF. DR. G. HÜTHER, Kinder gezielt fördern, GU Verlag, München

Dalekubłanje

Srjedu, dnja 12.11.2008 přewjedže so w Rěčnym centrumje WITAJ wot 15 do 17 hodź. poslednje dalekubłanske zarjadowanje za kubłarki z Wandu Wokowej k temje „Moja huba, što ta čini?“. Na zarjadowanju maće składnosć sej džěłowu mapu ze samsnym titulom za škitnu plaćiznu kupić.

Premjera klankodźiwadła

Přeprašujemy tež Was, lube kubłarki, njedźelu, dnja 12.10.2008 w 15 hodź. na swójbne popoždno do Dźiwadła na hrodźe. Předstaji so nowe klankodźiwadło „Dobre ranje“, kotrež je Lubina Hajduk-Veljkowićowa zeserbščiła. Při šalce kofeja maće składnosć, so ze staršimi a pěstowarkami druhich dwurěčnych kubłanišćow zetkać.

Nowy material

Kaž sće z informacijow na str. 23 wučitali, wuńdže za předšulske džěči nowy džěłowy material w serbskej rěči z titulom „Mój pisany předšulski zešiwk – hódamy, molujemy a ličimy z Witkom“. Zešiwk je zestajeny po wotběhu šulskeho lěta, započejo z jednorymi zwučowanjami w nazymskim šaće. Přizamknu so zymske temy, kaž adwent, hody, ptači kwas a póstnicy. Naročniše zwučowanja w nalětnim a lěčnym džělu zaběraja so nimo z wotučacej přirodu tež ze znatymi serbskimi nałožkami. Rjenje ilustrowane džěłowe łopjena su hižo džěrkowane a hodža so po potrebjce ze zešiwka wuwzać a do mapy zaspinkować. Doporučamy Wam, nowy material we wobtuku předšulskeho kubłanja wužiwać. Skazać móžeće zešiwki za škitnu plaćiznu we wysokosći 1,50 € w Rěčnym centrumje WITAJ, telefon 035 91 / 55 04 00, faks 035 91 / 55 03 75.

Lutki – 7. lětnik, wuchadźa 4 króc wob lěto
cyłkowne zhotowjenje: Domowina – Zwjazk Łužiskich Serbow z.t.,

Rěčny centrum WITAJ

hlowna zamołwita: Silwija Wjeńcyna

Rěčny centrum WITAJ, Póstowe naměsto 3, 02625 Budyšin,
telefon: (03591) 550-400, e-mail: witaj-bautzen@sorben.com